

PONAVLJANJE ZA 6.KONTROLNO NALOGO!

1. Zakaj je določena stopnja odprtost gospodarstva nujna?

Ker posamezna država ne proizvaja vseh proizvodov, ki jih potrebuje, zato je prisiljena uvažati; po drugi strani pa za določene proizvode ustvari presežke, ki jih poskuša izvoziti.

2. Kako teorija primerjalnih prednosti pojasnjuje prednosti mednarodna menjave in specializacije? Pojasni s primerom.

Po teoriji primerjalnih prednosti, ki jo je utemeljil angleški ekonomist David Ricardo je koristno za vse države, da se posamezna država specializira za proizvodnjo tiste vrste blaga pri kateri je razmeroma učinkovitejša, nato pa si države blago izmenjujejo.

Primer: ZDA za proizvodnjo računalnikov potrebuje 40%manj dela kot Slovenija, za smuči pa le 20% manj kot Slovenija. Zato naj bi se Slovenija usmerila v proizvodnjo smuči, ZDA pa v proizvodnjo računalnikov.

3. V čem se razlikujeta teorija absolutnih in primerjalnih prednosti?

Teorija absolutnih prednosti (Adam Smith) naj bi država, ki je produktivnejša v proizvodnji določenega blaga to proizvajala tudi za potrebe drugih (npr. Primer ZDA smuči in računalniki). Po teoriji primerjalnih prednost pa država proizvaja blago, kjer je razmeroma učinkovitejša (npr. ZDA računalniki).

4. Kako merimo odprtost države?

Z deležem uvoza in izvoza in njenim BDP.

5. Katere države so med bolj odprtimi?

To so: Belgija, Nizozemska, Irska, Finska, Luksemburg, Švedska in tudi Slovenija. (glej tabelo 3.1 na str. 84)

6. Kateri dejavniki določajo odprtost države?

Velikost države, stopnja gospodarske in družbenoekonomske razvitosti, njena naravna bogastva, geografska lega,...

7. Ali je bila Slovenija bolj ali manj odprta kot druge države, ki so vstopile v EU v prvem krogu širitve?

Bolj odprta: 46,3% izvoz, 50,7% uvoz.

V primerjavi z ostalimi državami EU je kar precej odprta zaradi 50,7% uvoza.

8. Kako bi opredelila mednarodno konkurenčnost?

To je sposobnost vsake države, ki skrbi za svoje izvozne sposobnosti, gospodarska razvitost, širši gospodarski razvoj.

9. Kateri instituciji opravljata najbolj znani merjenji mednarodne konkurenčnosti?

- IMD (International Institute for Management Development) iz Lausanne (Švica)
- WEF (World Economic Forum) Dav

10. Kako institucija IMD meri mednarodno konkurenčnost?

IMD poleg gospodarske razvitosti poudarja tudi znanje in tehnologijo, kar ustvarja ugodno okolje za investiranje. Poleg ekonomskega položaja države kompleksno ocenjuje učinkovitost delovanja podjetij, države in socialnih partnerjev. (naložbe v ljudi)

11. Kam se uvšča Slovenija po mednarodni konkurenčnosti?

Leta 2000 je bila na 35.mestu, 2003 je nazadovala na 45.mesto. Poleg Madžarske sta jo prehiteli še Poljska in Češka.

12. Kaj je trgovinska bilanca?

Prikaz uvoza in izvoza blaga v določenem letu.

13. Kdaj ima trgovinska bilanca primanjkljaj (deficit)?

uvoz blaga > izvoz

14. Kakšna je bila trgovinska bilanca Slovenije po osamosvojitvi?

Za slovensko trgovinsko bilanco je značilno, da je imela vsa leta po osamosvojitvi (izjemoma 1992) primanjkljaj; uvoz > izvoz

15. Kateri so razlogi za takšno stanje slovenske trgovinske bilance?

Osnovni razlog za trgovinski primanjkljaj je v tem, da je prestrukturiranje v obdobju prehoda- tranzicije zahtevalo večji uvoz investicijske opreme, pa tudi uvoz reprodukcijskega materiala.

16. Kakšna je struktura slovenske blagovne menjave po vrstah blaga? Ali se izvozna struktura razlikuje od uvozne?

- Izvoz:
 - Največ izvažamo reprodukcijski material, delež se povečuje
 - Okrog 40% izvoza predstavlja blago za splošno porabo, delež se zmanjšuje
 - Najmanjši delež izvoza predstavlja investicijsko blado, vendar se ta delež od osamosvojitve naprej povečuje (2003⇒15%)
- Uvoz:
 - Največji delež uvoza predstavlja reprodukcijski material, delež se zmanjšuje (2003⇒58%)
 - Delež blaga za splošno uporabo se od osamosvojitve naprej zvišuje (2003⇒23%)
 - Najmanjši delež uvoza pa predstavlja investicijsko blago, ki se povečuje (2003⇒19%)

17. Kakšna je geografska struktura slovenske blagovne menjave s tujino?

Največ trgujemo z državami EU (delež izvoza je več kot 67%), vendar imamo z njimi tudi velik primanjkljaj (preko 1,5 mrd USD). Pomemben je tudi delež menjave z državami nekdanje Jugoslavije, kamor pa izvozimo 3krat več kot od tam uvozimo.

18. Katere so najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice?

To so Nemčija, Avstrija, Italija, države nekdanje jugoslavije predvsem Hrvaška

19. Ali bi se morala Slo potruditi za geografsko prestrukturiranje svoje blagovne menjave? V kakšni smeri?

Preveliko naravnost na države EU bi morali delno preusmeriti na hitro rastoče trge kot so osrednja vzhodna Evropa (Češka, Madžarska, Poljska), Daljni vzhod (Kitajska) in države naslednice nekdanje Jugoslavije.

20. S katerimi institucijami lahko države spodbujajo izvoz?

Z institucijami, ki jih ustanovijo za kreditiranje, financiranje in zavarovanje izvoza blaga in storitev.

21. Katere so osnovne naloge slovenske izvozne družbe?

Osnovne naloge SID so:

- refinanciranje izvoznih kreditov,
- izdajanje storitvenih garancij,
- zavarovanje izvoznikov pred komercialnimi,
- zavarovanje izvoznikov nekomercialnimi tveganji.

22. Kaj je plačilna bilanca?

To je prikaz vseh ekonomskih transakcij države s tujino v določenem letu.

23. V čem se plačilna bilanca razlikuje od trgovske bilance?

V plačilni bilanci so zabeležena vsa plačila, ki gredo legalno preko državne meje, v trgovski bilanci pa je prikazana velikost uvoza in izvoza.

24. Katera dva osnovna računa sestavljata plačilno bilanco?

- tekoči
- kapitalsko-finančni račun

25. Katera je osnovna razlika med njima?

Tekočem račun: zapisana vsa plačila blaga, storitev, dohodki od dela in kapitala ter transferna plačila.

Kapitalsko-finančni račun: nakupe premoženja, kreditne tokove s tujino in medn. denarnih rezerv.

26. Katere bilance sestavljajo tekoči račun plačilne bilance?

- Bilanca blaga ali trgovinska bilanca
- Bilanca storitev
- Dohodki
- Tekoči transferji

27. Kaj beležimo v vsaki izmed njih?

a) izvoz in uvoz blaga (trgovinska bilanca): beležimo velikost izvoza in uvoza

b) bilanca storitev - izdatki in prejemi povezani s transportom in turizmom

c) faktorski dohodki - dohodki od dela (plače in nadomestila ter pogodbeni plačila nakazana v Sloveniji ali obratno) in kapitala (dividende, obresti od obveznic, dobički od neposrednih naložb)

d) transferna plačila (nakazila zdomcev, rente, pokojnine, invalidnine, socialni prejemi, dotacije in pomoči).

28. Kaj beležimo v kapitalnem in kaj v finančnem računu?

V kapitalnem računu beležimo vse prejeme in izdatke povezane z nakupi in prodajo nematerialnega premoženja kot so patenti, licence, blagovne znamke in druge avtorske pravice.

Nakupi in prodaje materialnega premoženja kot so zemlja, stavbe, podjetja so prikazani na finančnem računu.

29. Kakšna je razlika med naložbami v vrednostne papirje in neposrednimi naložbami?

Neposredne naložbe: nakup več kot 10% vrednosti podjetja

Naložbe v vrednostne papirje: nakup manj kot 10% vrednosti podjetja

30. Kaj so mednarodne denarne rezerve?

Mednarodne denarne rezerve imamo centralna banka za reševanje plačilnobilančnih problemov. Oblikuje jih iz presežkov v tekočem računu.

31. S katerimi predznaki bi beležila:

a) povečanje mednarodnih denarnih rezerv	-
b) povečanje terjatev do tujine	-
c) povečanje tuje gotovine na deviznih računih v Sloveniji	+
d) povečanje obveznosti do tujine	+

32. Kaj je saldo plačilne bilance?

Saldo plačilne bilance je enak saldu računa tekočih transakcij.

33. Kakšna je zveza med saldov tekočega računa in saldov kapitalsko-finančnega računa?

Vsota saldov tekočega računa in kapitalskega ter finančnega računa mora biti enaka nič.

34. Kako se praviloma pokriva primanjkljaj plačilne bilance?

(s presežkom na kapitalsko-finančnem računu): mednarodne rezerve, zadolžitve v tujini, investiranje tujcev pri nas

35. Kaj sproži plačilnobilančni presežek?

Prevelik pritok deviz mora centralna banka odkupiti, da se ne zniža preveč devizni tečaj zaradi prevelike ponudbe deviz. Devize odkupi z izdajanjem novega denarja (glej drugi

način izdajanja novega denarja str. 65). Dodatna količina denarja v obtoku pa lahko deluje inflacijsko.

36. Ali sta plačilnobilančni primanjkljaj oz presežek zaželen? Zakaj?

Ne vedno. Za presežek je pojasnjeno v odgovoru na prejšnje vprašanje, plačilno bilančni primanjkljaj pa lahko povzroči preveliko zadolževanje v tujini oz. pretirano zmanjševanje mednarodnih denarnih rezerv. (glej odgovor na vprašanje 33)

37. Kako se je gibal saldo slovenske plačilne bilance v letih po osamosvojitvi?

Za saldo slovenske plačilne bilance so po osamosvojitvi značilne tri faze:

- V letih 1992-94 je bil visoko pozitiven,
- v letih 1995-98 skorajda izravnani,
- v letih 1999-2000 negativen
- v letu 2002 pozitiven

38. Razloži postavke v slovenski plačilni bilanci za leti 1999 in 2000.

V obeh letih smo imeli visok primanjkljaj v tekočem računu (4% oz 3,3% BDP), kar je posledica visokega primanjkljaja v trgovinski bilanci (preki 1 mrd USD) in zmanjšanja presežka storitvene bilance. To smo pokrivali z naložbami tujcev v vrednostne papirje in z zadolževanjem v tujini. V letu 1999 so se prvič zmanjšale mednarodne denarne rezerve.

39. Ali je Slovenija velik uvoznik kapitala? Na podlagi česa to trdiš?

Naložbe tujcev v Slo so bile do leta 2001 nizke, če jih primerjamo z naložbami tujcev v druge tranzicijske države. V letu 2002 smo imeli rekorden priliv neposrednih naložb v Slo in tudi najvišje zadolževanje Slo v tujini.

40. Kaj se je dogajalo z mednarodnimi denarnimi rezervami SLO po osamosvojitvi? Ali je to povezano s plačilnobilančnimi gibanji?

Je povezano, ker če se ozremo na saldo plačilne bilance, je le-ta prešel skozi 3 faze:

- od 1992 - 1994 → visoko pozitiven (+)
- od 1995 - 1998 → skorajda izravnani (primanjkljaj ozr. presežki so majhni)
- v letu 1999 pa visoko negativen (-)

Do leta 2001 je bil značilen primanjkljaj trgovinske bilance, ker je bil uvoz vedno večji od izvoza, manjšale so se denarne rezerve. Primanjkljaj v plačilni bilanci smo praviloma pokrivali s presežkom storitvene bilance, ki je izviral iz turizma in prihodkov tranzitnega prometa preko Slovenije.

41. Kakšno je bilo stanje mednarodne zadolženosti Slovenije ob koncu prejšnjega leta?

Po osamosvojitvi se je zunanji dolg ozr. zadolženost države vedno bolj večala in je v letu 2002 znašal 8.799.000.000,00 USD.

42. Kako se je spreminjala mednarodna zadolženost Slo po osamosvojitvi?

- leto po osamosvojitvi (2002) je zunanji dolg znašal --> 1.741.000.000,00 USD
- leta 1997 → 4.123.000.000,00 USD
- leta 2002 pa že kar → 8.799.000.000,00 USD

Denarne rezerve se niso spreminjale sorazmerno z dolgom, enkrat so bile višje, drugič pa nižje. Z deviznimi rezervami bi lahko pokrili 92,6% dolga v letu 2002. Po osamosvojitvi je SLO ves čas povečevala svoj dolg, najbolj je narasel leta 1996, ko je bil v dogovoru s tujimi upniki razdeljen tudi dolg nekdanje Jugoslavije.

43. Ali je mednarodna zadolženost Slovenije visoka? Kako bi to lahko merili?

Razmerje med slovenskimi deviznimi rezervami in zunanjim dolgom je bilo do leta 1998 ugodno, saj so bile rezerve večje od dolga. Žal se je Slo začela po letu 1998 intenzivneje zadolževati v tujini, to pa je poslabšalo razmerje v korist dolga.

Merimo lahko s 3 kazalci:

- delež servisiranja blaga
- delež celotnega dolga v izvozu blaga in storitev
- razmerje med mednarodnimi denarnimi rezervami in celotnim dolgom

44. Kaj razumemo z izrazom »servisirane dolga«? Ali je Slo sposobna servisirati zunanji dolg?

Servisiranje ali odplačevanje dolga → vsakoletno odplačevanje zapadle glavnice in obresti.

Devize za odplačilo dolga v največji meri dobimo prav z izvozom blaga in storitev. V letu 2002 je delež servisiranja dolga znašal 13,8%, to pomeni, da je morala Slo nameniti 13,8% izvoza blaga in storitev za servisiranje dolga, to je odplačilo glavnice in obresti.

FORMULA ZA IZRACUN SERVISIRANJA DOLGA

$$Dsd = \frac{\text{servisiranje dolga}}{\text{izvoz blaga in storitev}} = \frac{SD}{X}$$

45. Kaj je ekonomska integracija?

To so meddržavni sporazumi o postopnem ekonomskem sodelovanju in združevanje nacionalnih ekonomskih prostorov.

46. Kako delimo ekonomske integracije glede na stopnjo/fazo integracije?

- OBMOČJE PROSTE TRGOVINE: odpravljene so vse ovire za trgovanje med državami članicami
- CARINSKA UNIJA: ukinitvev carin med državami članicami, ohranijo in poenotijo pa se carine v trgovanju s tretjimi državami
- SKUPNI TRG: carinska unija, ki odpravi tudi necarinske omejitve trgovanja ter omejitve na področju pretoka proizvodnih dejavnikov
- EKONOMSKA/GOSPOD. UNIJA: skupni trg, fiksni devizni tečaji in določena usklajenost ozr. koordinacija ekonomskih politik
- POPOLNA EKONOMSKA INTEGRACIJA: gospod. unija, ki ima enotno valuto, skupno centralno banko in skupno ekonomsko politiko

47. kakšna je razlika med ekonomsko in carinsko unijo?

Carinska unija: - carinska unija: ukinitvev carin med državami članicami, ohranijo in poenotijo se carine v trgovanju s tretjimi državami

Ekonomska unija: - ekonomska/gospod. unija: skupni trg, fiksni devizni tečaji in določena usklajenost ozr. koordinacija ekonomski politik

48. Zakaj se ustanavljajo ekonomske integracije, s kakšnimi cilji?

- povečanje proizvodnje v državi zaradi specializacije, (ki je posledica uresničevanja načel primerjalnih prednosti v čim bolj liberaliziranem medsebojnem ekonomskem sodelovanju)
- pocnitev proizvodnje zaradi prihrankov obsega, (ki jih omogoča množična proizvodnja na razširjenem trgu in povečane proizvodnje specializacije)
- izboljšanje odnosov menjave med državami članicami glede na preostali svet
- trajnejše izboljševanje ekonomičnosti poslovanja (zaradi povečane konkurence proizvajalcev iz različnih držav - pomeni večjo ekonomičnost)
- lažje prestrukturiranje proizvodnje v posameznih državah članicah (lažje oblik. sektorjev)
- lažje uresničevanje in uveljavljanje skupnih političnih in ideoloških ciljev (poenotenje politike - skupna ideologija)

49. Katere so najpomembnejše evropske ekonomske integracije? Katere države zajemajo in kakšni so njihovi cilji?

WTO → sv. trgovinska organizacija

CEFTA → cilj: obnova neodvisnosti, demokratičnosti in svobode ter odprava totalitarnih režimov, prav tako pa tudi popolna integracija v Z-evropsko politično, gospod., varnostno in pravno ureditev.

Prej je štela 8 članic: Češko-Slovaška se je razdelila na Češko in Slovaško, Romunija, Bolgarija, Hrvaška, Slovenija, Mađarska in Poljska.

Z vstopom v EU so jo morale Češka, Slovaška, Mađarska, Poljska in Slovenija zapustiti.

EFTA → cilji so manj ambiciozni kot cilji in dejavnosti evropske gospod. skupnosti. Od 10-ih držav so ostale samo še Islandija, Liechtenstein, Norveška in Švica.

EU

50. Kako pomembni so sporazumi o prosti trgovini za Slovenijo?

Slovenija je v letih 1995 – 2001 sklenila sporazume o prosti trgovini kar s 33imi državami. Tik pred vključitvijo v EU je bilo kar 75% slo. Zunanje trgovine proste brez uvoznih in uvoznih omejitev. Kar 20% slo. Zunanje trgovine pa se ravna po pravilih WHO.

51. Kaj se je zgodilo s sporazumu po vstopu Slovenije v EU?

Z vstopom v EU mora Slo spoštovati pravila zunanje trgovinske politike EU in prevzeti njeno carinsko tarifo, zato je potrebno razveljaviti nekatere že sklenjene sporazume v prosti trgovini.

52. Kakšni so pričakovani vplivi ukinitve sporazumov o prosti trgovini za slovensko gospod. po vstopu v EU?

Slovenska industrijska proizvodnja naj bi se zmanjšala za okrog 4,5%, BDP pa za 1,1%; BDP naj bi se zmanjševal za največ 1/20 odstotne točke na leto.

53. Kako je nastala EU?

EU je formalno nastala s Pogodbo o Evropski uniji ozr. Maastrichtsko pogodbo leta 1993, vendar njena zgodovina sega v 50-ta leta. Njen razvoj sloni na teh dogodkih.

54. Na katerih stebrih sloni Maastrichtska pogodba?

EU je oblika integracije ozr. cilj, h kateremu težijo države članice. Sloni na 3 stebrih:

- 1. steber → ekonomski, sestavljajo ga 3 skupnosti (Evropska skupnost za premog in jeklo, Evropska gospod. skupnost in Euratom), jedro je Evr. Gospod. skupnost – zdaj se imenuje le še Evropska skupnost
- 2. steber sloni na skupni zunanosti in varni politiki
- 3. steber obsega skupno pravosodje in notranje osebje

55. Katere so najpomembnejše prednosti vstopa Slovenije v EU?

Enotni notranji trg proizvodov, storitev, kapitala in delovne sile; prost pretok (večja konkurenčnost na enotnem trgu), večja ekonomska učinkovitost, inovativnost, zniževanje stroškov in povečanje produktivnosti. Obetamo si lahko tudi več pritoka tujega kapitala.

56. Katere so glavne slabosti oz. stroški?

Stroški so deloma povezani tudi s prestrukturiranjem nekonkurenčnih panog in kmetijstva, saj je Slovenija začela deloma izplačevati prispevke kmetom, kot so značilni za EU, že pred vstopom v EU iz državnega proračuna. Posredno pa so slabosti tudi zmanjšanje nacionalne suverenosti in izguba avtonomije v uresničevanju ekonomskih politik.